

Akira Mizubayashi

Hartenkoningin

Uit het Frans vertaald door Hans E. van Riemsdijk

ROMAN

T
Z
A
R
A

Inhoud

EERSTE DEEL

Eén man, twee vrouwen ... 9

TWEEDE DEEL

De laatste dag ... 31

DERDE DEEL

De muziek van water ... 55

VIERDE DEEL

Prins der klanken ... 79

VIJFDE DEEL

De eerste dag ... 119

Epiloog ... 177

Dankwoord ... 191

Mijn oom kreeg door zijn officier een zwaard in zijn handen gedrukt en moest een krijgsgevangene onthoofden. Deze officier was een jonge tweede luitenant die net van de militaire opleiding was gekomen. Natuurlijk wilde mijn oom het niet doen. Maar als je inging tegen een order van je meerdere, liep dat verschrikkelijk af. Dat werd niet afgedaan met een straf. Want in het Keizerlijke Leger was een bevel van een meerdere namelijk een bevel van de keizer.

Haruki Murakami, *De moord op Commendatore* (deel 2) – *Metaforen verschuiven* (2018)

‘Een nat lemmet snijdt beter. Kaji, hier blijven jij! Jij bent mijn officiële getuige.’ [En vervolgens, na de koelbloedige executie van de eerste ter dood veroordeelde Chinees:] ‘Zo, wie ook maar probéert te ontsnappen, kan erop rekenen dat zijn kop eraf gaat. Vertel ze dat maar. Volgende!’

The Human Condition (deel 1), filmtrilogie van Masaki Kobayashi (1959)

De meeste van mijn symfonieën zijn grafmonumenten.
[...] Ik dacht aan de cellen van gevangenen, aan die
angstaanjagende holen waar mannen levend in worden
begraven. Ze wachten totdat iemand hen komt halen.
Je kunt waanzinnig worden van angst. Veel mensen
konden de spanning niet aan en werden gek. Dat weet
ik. In afwachting zijn van je eigen terechtstelling is een
van de thema's die me al mijn hele leven kwellen.

Getuigenis. Herinneringen van Dmitri Sjostakovitsj,
verteld aan en bezorgd door Solomon Volkov

Eerste deel

Eén man, twee vrouwen

1

Sinds het Mukden-incident in 1931 voert Japan een koloniale aanvalsoorlog in China. In februari 1945, zes maanden voor de ineenstorting van het Japanse keizerrijk, gaat het militaire optreden van het keizerlijke leger in Mantsjoerije onverminderd door en blijft het terreur zaaien onder de bevolking.

Bij een tot de rand met water gevulde ton vlak naast een enorme, pas gegraven kuil, haalt sergeant-majoor Ashibe een grote witte lap uit de zak van zijn uniformjas en veegt de flikkerende sabel af van het gevest tot de punt. De doek is meteen doordrenkt met bloed, met dampend dieprood bloed.

‘Zo, heb je gezien hoe het moet? Nu jij, Mizukami. Ga je gang.’

Ashibe maakt aanstalten om zijn wapen aan Jun Mizukami, een jonge soldaat derde klasse, te geven.

De winterzon staat op haar hoogste punt.

Het blanke zwaard, trots op zijn zilveren glans, trots op zijn dodelijke kracht, doet de soldaat met zijn ogen knipperen. De fonkeling van het staal verblindt hem even, maar meteen daarna zakt hij weg in een nacht van zwarte inkt, alsof bij het vallen van de avond een klaar verlichte feestzaal zich door een stroomstoring plotseling in volslagen duisternis hult.

Het zweet druipt langs zijn slapen. Onder zijn drijfnatte onderhemd, dat zijn kaki uniformjas al heeft doorweekt, beweegt een groot en harig insect of een slijmerige adder zich langs zijn klamme ruggengraat omhoog. Hij ziet niets. Hij hoort niets. Alles is zwart, alles is stil. Maar plotseling komt het bebloede hoofd van een man tevoorschijn, zijn zwarte haar nat van het zweet. Het valt in de kuil. Zijn verwrongen mond lijkt de vre-

selijkste vervloekingen uit te schreeuwen. Tergend langzaam maakt het hoofd steeds opnieuw die neerwaartse beweging. Als het voor de zoveelste keer op de bodem van de kuil neerkomt, komt er in zijn binnenste bruusk iets logs en groots omhoog. Het is alsof een zeezoogdier diep onder water geen lucht meer heeft en weer naar boven probeert te komen. De soldaat kan nog amper op zijn benen staan en grijpt met beide handen naar zijn maag om de onstuitbare vloedgolf die zijn ingewanden teistert tegen te houden. Maar geel braaksel spuit al uit zijn mond en neus.

‘Wat is er met jou aan de hand, Mizukami? Je ziet lijkleek,’ zegt sergeant-majoor Ashibe met een sardonische grimas. ‘Kom op, nu ben jij aan de beurt om te bewijzen dat je het leger van Zijne Keizerlijke Majesteit waardig bent! Ga je gang!’

Bij de woorden ‘Zijne Keizerlijke Majesteit’ springt de sergeant-majoor onmiddellijk in de houding en blijft zo enkele lange seconden staan. Opnieuw vertrekken zijn dikke lippen tot een spottende grijns. Met half toegeknepen ogen, die nauwelijks zichtbaar zijn onder de zonneklep van zijn kakigele kепie, bekijkt hij de jonge soldaat vol minachting.

‘Ja, sergeant-majoor,’ antwoordt deze met gebroken stem.

De onverdraaglijke schittering van de sabel in de grote harige hand van de onderofficier beneemt hem de adem. Zes geblinddoekte Chinese rebellen onderdrukken hun angstige snikken en doen het onmogelijke om hun waardigheid te bewaren. Hun in groten getale aanwezige kameraden zitten ineengedoken op de modderige grond alsof ze worden verpletterd door een kille zon met vlijmscherpe stralen. Opgedeeld in groepjes van tien worden ze van nabij bewaakt door soldaten met de bajonet op het geweer. Niemand durft op te kijken. Niemand spreekt. De Chinese arbeiders zijn volledig aan zichzelf overgeleverd, totaal overweldigd door het gewicht van deze wereld vol angst, van deze terreur die zelfs de allerhoogste godheden het zwijgen zou opleggen.

‘Wel godverdomme!’ brult de sergeant-majoor. ‘Waar wacht je op, lafbek? Doe het! Schiet op! Laat zien dat je een echte Japanner bent, een waardige Japanse soldaat! Ik mag hopen dat je je ziel niet hebt verspeeld aan die wijvenmuziek waar je zo van houdt!’

Duivelse verachting spreidt zich uit over het gezicht van de commandant. Moederziel alleen is de arme soldaat derde klas, en volledig in het nauw gedreven. Hij heeft geen andere keus dan het ontblote samoeraizwaard aan te pakken. De doods-bange soldaat steekt schuchter en met voelbare aarzeling zijn hand uit.

‘Nee, sergeant-majoor... Ik kan het niet... Het spijt me, maar... nee... ik kan het echt niet... Echt, sergeant-majoor. Ik kan dit onmogelijk doen... Ik meen het... Dit kan ik niet...’ stamelt de jongeman zacht.

‘Wát zeg je daar, stomme klootzak? Dit is een bevel! Ik beveel je te doen wat ik zeg! Wat staat er zwart op wit in het Keizerlijk Rescript?*

Juist ja: het bevel van een meerdere is gelijk aan het bevel van Zijne Keizerlijke Majesteit. Je maakt me niet wijs dat je dat vergeten bent!’

Opnieuw recht Ashibe zichtbaar zijn rug wanneer hij ‘Zijne Keizerlijke Majesteit’ op onderdanige toon uitspreekt.

‘Nee... sergeant-majoor... Nee... ik denk... ik denk dat zoiets niet kan... Nee, dit is echt niet mogelijk... Dit mag niet... Een mens heeft het recht niet zoiets te doen...’

‘Het recht niet?! Wat lul je nu, klootzak! Heb ik je iets gevraagd soms? Ik beveel je te doen wat ik zeg! Heb het lef niet mijn bevel te negeren! Mijn bevel is het bevel van je meerdere! En dus het bevel van Zijne Keizerlijke Majesteit! Dat negeren

* Het Keizerlijk Rescript inzake soldaten en matrozen (1882) verplichtte alle militairen in het Japanse leger tot absolute loyaliteit aan de keizer. Alle soldaten moesten die hele tekst uit het hoofd leren. Samen met het Keizerlijk Rescript inzake onderwijs (1890) gericht aan alle Japanse onderdanen, vormde het de basis van de nationale ideologie van het Japanse keizerrijk.

is hoogverraad aan het diepste en heiligste wezen van ons grote Japanse Rijk. Besef je dat, lapzwan?’

De soldaat zwijgt.

Er valt een zware stilte van enkele tientallen seconden. Zonder iets te zeggen, pakt Ashibe de rechterhand van soldaat Mizukami vast en dwingt hem zo het lange zwaard aan te pakken, terwijl twee andere ondergeschikten een jonge Chinese opstandeling dwingen te knielen bij de modderige rand van de gapende kuil met daarin twee afgehakte hoofden naast twee waarschijnlijk nog warme lichamen die de sergeant-majoor er zojuist nonchalant in heeft geschopt. Radeloos siddert de soldaat over zijn hele lijf.

Plotseling valt er een wit gordijn dat hem het zicht beneemt. In hem en boven hem gaat een grot open waarin allerlei donkere geluiden weerklinken die uit het niets of van een oneindig ver elders komen. Met op de achtergrond doffe dreunen klinken er almaar luider verstikte vogelgeluiden. Die maken op zeker moment plaats voor drie sinistere dreunen die kort op elkaar volgen. Dan, na een stilte van vier of vijf seconden, breekt er een storm van ratelend gehamer los. Maar dat bezeten tikken wijkt weer voor een lawine van rauwe klanken die herinneren aan het gekrijs dat opklinkt uit de opengesperde muil van een stervend wild beest. Die maalstroom van schrille klanken moet het opnemen tegen het geweld van ontelbare woeste mokerslagen die steeds sneller op elkaar volgen – als een hart dat almaar sneller klopt totdat het bezwijkt.

‘Mizukami!’

Een schelle stem die zijn naam brult verscheurt het geluidsdecor en doet vuurrood bloed spatten op een stralend wit laken dat zijn hele gezichtsveld bestrijkt.

Verpletterd onder het dood gewicht van een militaire hiërarchie met aan de top een vergoddelijkte vorst, kan de kleine soldaat niets anders doen dan zich erbij neerleggen en het blanke wapen met de volmaakte geometrische kromming aanpakken.

Met beide handen heeft hij het nu vast. Het gezicht van zijn bevelhebber glundert van leedvermaak terwijl hij elke beweging van de beginnende infanterist gadeslaat. De soldaat begeeft zich naar de ter dood veroordeelde man die op de rand van de kuil geknield zit en die zijn angstgekreun probeert te onderdrukken. Doodsbang heft de dienstplichtige de sabel in de hoogte, sluit zijn ogen – het zweet parelt op de oogleden – en huivert.

Triomfantelijk monstert de sergeant-majoor zijn ondergeschikte. ‘Vooruit! Laat zien dat je een echte Japanner bent, het leger van Zijne Keizerlijke Majesteit waardig!’

Plotseling klinkt er een innerlijke stem op uit de diepste duisternis: ‘Nee, dit kun je niet doen. Dit mag je niet doen. Je bent eerst méns en dan pas Japanner! De natuur heeft je tot mens gemaakt; het toeval maakte je Japanner. Waar je geboren bent is je reinste toeval. Niets om trots op te zijn! Wees er daarentegen wél trots op dat je mens bent, een méns!’

‘Komt er nog wat van?!’

Opnieuw klinkt het geschreeuw van de sergeant-majoor. Dan maaïen beide armen van de soldaat woest naar beneden, gehoorzaamend aan de woeste stem van zijn meerdere. De kling raakt de rechterschouder van de jonge Chinese rebel. Het bloed spuit eruit en een afgrijselijke schreeuw doorboort de trommelvliezen van de beul.

‘Kloothommel!’

Verstard als een robot opent de onfortuinlijke infanterist zijn ogen. Een lange dwarse snee waar helderrood bloed uit spat beheerst zijn hele gezichtsveld.

‘Het lukt je niet omdat het de kop van een kerel is! Hou jezelf voor dat het gewoon een watermeloen is die je splijt op het strand!’

De woeste onderofficier rukt zijn sabel uit de handen van zijn doodsbang ondergeschikte. Dan neemt hij een van de houdingen aan die een samoerai aanneemt tijdens een duel op leven

en dood. Met beide handen heft hij het dodelijke wapen boven zijn hoofd en slaakt dan een strijdkreet vol haat terwijl hij het met kracht laat neerdalen. In dezelfde seconde valt het hoofd van de jonge Chinees in de diepe kuil. Het zakt half weg in de modderpoel die de hevige regen de vorige dag van de bodem heeft gemaakt. De zegevierende onderofficier werpt schuins een blik op het massagraf en geeft dan met minachtende onverschilligheid een trap tegen het onthoofde lichaam, tegen dat lichaam dat is gekleed in een gelig overhemd van grof linnen, tegen die massa waarvan de spieren tot het uiterste zijn gerekt, beide handen met touw op de rug gebonden.

De sergeant-majoor en de soldaat derde klasse staan tegenover elkaar. Hun uniformjassen zijn met bloed besmeurd. Het gezicht van de soldaat zit vol donkerrode spikkels, vol sporen van tranen en zweet. Plotseling trekt hij wit weg. Er welt een heftige misselijkheid in hem op; hij kan het niet bedwingen en braakt zijn volledige maaginhoud uit, tot en met de laatste druppel maagsap vermengd met groenig gal.

In het hoofd van soldaat Mizukami weerklinken opnieuw de drie luide, angstaanjagende dreunen, die drie afschrikwekkende slagen die een paar minuten geleden al zijn trommelvliezen teisterden. Tot zijn grote schrik zweeft er een sabel boven zijn hoofd, de scherpe kling flikkert in de zon. Plotseling voelt hij dat zijn voeten kletsnat zijn in zijn laarzen van inferieure kwaliteit: de nattigheid van de modder dringt dwars door de zolen van haaienleer. Hij glijdt uit, verliest zijn evenwicht en tegelijkertijd het bewustzijn. Als een oude, door termieten aangevreten boom zakt de soldaat door zijn knieën.

Uit de diepste nacht zwelt plotseling krachtige, bijna oorverdovende muziek aan, gespeeld door alle instrumenten van een groot symfonisch orkest. Slagwerk, strijkers, houtblazers en koperblazers – vooral de drie trompetten vallen op – zorgen voor een dalende reeks van drie stijgende melodielijnen, elk bestaande uit drie duizelingwekkende noten, die zich bewegen

richting een hoogtepunt van ritmische en emotionele spanning. Opeens bedaren de strijkers die fortississimo trillers aan het spelen zijn: abrupt stappen ze over op een pianissimo om de aanblik van een desolaat landschap op te roepen. In de trilling van de tijd die zich tot in het oneindige lijkt uit te strekken weerklinkt op dat moment het snikkend zingen van een Engelse hoorn die de eenzaamheid van de soldaat verbeeldt, de staat van radeloze verlatenheid waarin hij verkeert. Half wakend, half slapend doolt het bewustzijn van Jun Mizukami door de onmetelijkheid van een donkere woestijn waarin geen sterveling te bekennen is.

Met een schok wordt hij wakker in de duisternis van de kazerne en in de stank van vuil zweet, uitgewasemd door de mannenlijven die om hem heen liggen te slapen. Uitgestrekt op zijn bed werpt hij een blik op de stapelbedden links van hem. Niemand beweegt in de stilte die af en toe alleen wordt verstoord door licht gesnurk. Het gruwelijke beeld van het hoofd van de jonge Chinees dat in de kuil valt, komt weer bij hem op en maakt hem weer misselijk.

Wat is er daarna gebeurd? vraagt hij zich in gedachten af.

2

Een dag in mei 1940

Het is warm voor de tijd van het jaar. Duitse troepen zijn onlangs België, Nederland en Noord-Frankrijk binnengevallen. Massa's mannen, vrouwen en kinderen uit Parijs en omgeving haasten zich naar het zuiden, naar het weelderig groene platteland waar nog een normaal bestaan mogelijk is, waar nog hoop leeft, waar rustige nachten worden gevolgd door dagen gevuld met de kleine taken van een gruwelijk alledaags en zalig monotoon leven. Op

boerenkarren beladen met koffers, tassen en allerhande huisraad, moeizaam voortgetrokken door bezwete trekpaarden, komen gezinnen en groepjes mannen en vrouwen maar langzaam vooruit. Mensen van een al even bonte verscheidenheid zitten in oude auto's en gaan wat sneller vooruit, al moeten ze oppassen dat ze evacués te voet niet omverrijden. Er zijn namelijk veel mensen die lopen – alleen of met kinderen – en die een kar of fiets met kleine of middelgrote stuks bagage voortduwen. Van een afstand gezien vormt het geheel een indrukwekkende optocht van zwarte voertuigen en silhouetten, vergelijkbaar met een begrafenisstoet, behalve dan dat er voortdurend schrille kreten en vreemde geluiden klinken die de sluier van stilte verscheuren waarin het omringende platteland is gehuld.

Midden in die enorme, kronkelende menigte rijdt een oude zwarte bestelbus, tot de nok volgeladen en bestuurd door een man van in de vijftig met grijzend haar. Het is Fernand. Naast hem zit zijn nicht Anna, een jonge vrouw van begin twintig. Met beide handen houdt ze haar zwangere buik vast en af en toe veegt ze haar voorhoofd af met een kleine handdoek. De voorste raampjes zijn helemaal opengedraaid. Fernand is in hemdsmouwen. Anna draagt een mouwloze blauwe jurk met witte stippen, die wijd is, maar haar vergevorderde zwangerschap nog nauwelijks kan maskeren. Haar halflange lichtbruine haar wappert in de wind.

‘Gaat het nog, oom? Niet te moe?’

De vrouwenstem is helder en zangerig. De man knikt alleen en laat met matte stem een amper hoorbaar ‘nee’ horen.

Even later zegt de jonge vrouw: ‘We hebben nog een lange weg voor de boeg. Je moet wel rusten af en toe.’

‘Dat moet jij nodig zeggen, met die dikke buik van je! Bij dat bos daar verderop nemen we een kleine pauze. Ik denk dat veel mensen dat zullen doen,’ antwoordt haar oom vriendelijk, terwijl ook hij zijn voorhoofd afveegt met een versleten lichtblauwe handdoek.

© 2023 Reine de cœur, Editions Gallimard

© 2024 Uitgeverij TZARA / Standaard Uitgeverij nv
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen
en Akira Mizubayashi

© 2024 Nederlandse vertaling: Hans E. van Riemsdijk

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Omslagontwerp: Herman Houbrechts
Opmaak binnenwerk: www.intertext.be
Auteursfoto: Francesca Mantovani © Editions Gallimard

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens-
bestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze,
hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of
op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 223 4095 0
D/2024/0034/333
NUR 302